TIESAS SPRIEDUMS (trešā palāta)

2009. gada 3. septembrī*

Apvienotās lietas C-322/07 P, C-327/07 P un C-338/07 P

par apelācijas sūdzību atbilstoši Tiesas Statūtu 56. pantam, ko attiecīgi 2007. gada 9., 11. un 16. jūlijā iesniedza

Papierfabrik August Koehler AG, Oberkirhe [*Oberkirch*] (Vācija), ko pārstāv I. Brinkers [*I. Brinker*] un S. Hirsbrunners [*S. Hirsbrunner*], *Rechtsanwälte*, un J. Švarce [*J. Schwarze*], profesors,

Bolloré SA, Ergjū–Gaberika [*Ergue Gaberic*] (Francija), ko pārstāv K. Momežs [*C. Momège*] un P. Gasenbahs [*P. Gassenbach*], *avocats*, kas norādīja adresi Luksemburgā,

Distribuidora Vizcaína de Papeles SL, Derio [*Derio*] (Spānija), ko pārstāv E. Peress Medrano [*E Pérez Medrano*] un T. Diass Utrilja [*T. Díaz Utrilla*], *abogados*,

apelācijas sūdzības iesniedzēji,

* Tiesvedības valoda — vācu, franču un spāņu.

pretējā puse procesā —

Eiropas Kopienu Komisija, ko pārstāv F. Kastiljo de la Torre [*F. Castillo de la Torre*] un V. Melss [*W. Mölls*], pārstāvji, kuriem palīdz H. J. Freinds [*H.-J. Freund*], *Rechtsanwalt*, un N. Kutreliss [*N. Coutrelis*], advokāts, kas norādīja adresi Luksemburgā,

atbildētāja pirmajā instancē.

TIESA (trešā palāta)

šādā sastāvā: palātas priekšsēdētājs A. Ross [*A. Rosas*], tiesneši A. O'Kīfs [*A. Ó Caoimh*], J. Klučka [*J. Klučka*] (referents), U. Lehmuss [*U. Lõhmus*] un P. Linda [*P. Lindh*],

ģenerāladvokāts Ī. Bots [*Y. Bot*],
sekretāre R. Šereša [*R. Şereş*], administratore,

ņemot vērā rakstveida procesu un 2008. gada 25. septembra tiesas sēdi,

noklausījusies ģenerāladvokāta secinājumus 2009. gada 2. aprīļa tiesas sēdē,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

1 Ar savām apelācijas sūdzībām *Papierfabrik August Koehler AG* (C-322/07 P, turpmāk tekstā — "*Koehler*"), *Bolloré SA* (C-327/07 P, turpmāk tekstā — "*Bolloré*") un *Distribuidora Vizcaína de Papeles SL* (C-338/07 P, turpmāk tekstā — "*Divipa*") lūdz atcelt Eiropas Kopienu Pirmās instances tiesas 2007. gada 26. aprīļa spriedumu apvienotajās lietās T-109/02, T-118/02, T-122/02, T-125/02, T-126/02, T-128/02, T-129/02, T-132/02 un T-136/02 *Bolloré* u.c./Komisija (Krājums, II-947. lpp.; turpmāk tekstā — "pārsūdzētais spriedums"), ar kuru tā ir noraidījusi prasības, kuras citu starpā cēla *Koehler*, *Bolloré* un *Divipa*, atcelt Komisijas 2001. gada 20. decembra Lēmumu 2004/337/EK par EK līguma 81. panta un EEZ līguma 53. panta piemērošanas procedūru (Lieta COMP/E 1/36.212 — Paškopējošais papīrs) (OV 2004, L 115, 1. lpp.; turpmāk tekstā — "apstrīdētais lēmums"). Ar šo lēmumu Eiropas Kopienu Komisija *Koehler* uzlika naudas sodu EUR 33,07 miljonu apmērā, *Bolloré* — EUR 22,68 miljonu apmērā un *Divipa* — EUR 1,75 miljonu apmērā.

Prāvas priekšvēsture

2 Šīs prāvas rašanās faktus, kā tie izklāstīti pārsūdzētā sprieduma 1.–13. punktā, var apkopot šādi.

3 1996. gada rudenī papīra ražotāju grupa *Sappi*, kuras mātes sabiedrība ir *Sappi Ltd* (turpmāk tekstā — "*Sappi*"), iesniedza Komisijai informāciju un dokumentus, kas Komisijai deva pamatu aizdomām, ka pastāv vai ir pastāvējusi slepena aizliegtā vienošanās cenu noteikšanai paškopējošā papīra sektorā, kurā *Sappi* darbojās kā ražotājs.

4 Ņemot vērā *Sappi* sniegto informāciju, Komisija saskaņā ar Padomes 1962. gada 6. februāra Regulas Nr. 17, Pirmā regula par Līguma [81.] un [82.] panta īstenošanu (OV 1962, 13, 204. lpp.), 14. panta 2. un 3. punktu veica pārbaudes pie vairākiem paškopējošā papīra ražotājiem. Attiecīgi pārbaudes, kas paredzētas šīs regulas 14. panta 3. punktā, notika 1997. gada 18. un 19. februārī vairāku uzņēmumu telpās, tostarp *Papeteries Mougeot SA* (turpmāk tekstā — "*Mougeot*"), kā arī laikposmā starp 1997. gada jūliju un decembri tās tika veiktas pie *Sappi* un citiem uzņēmumiem, tajā skaitā *Koehler* un *Arjo Wiggins Appleton plc* (turpmāk tekstā — "*AWA*").

5 1999. gadā Komisija vairākiem uzņēmumiem, tostarp *AWA*, *Mougeot*, *Divipa*, *Koehler* un *Copigraph SA* (turpmāk tekstā — "*Copigraph*") — šis pēdējais ir *Bolloré* meitas uzņēmums –, nosūtīja arī lūgumus sniegt informāciju atbilstoši Regulas Nr. 17 11. pantam. Šajos lūgumos uzņēmumiem tika lūgts sniegt informāciju par to cenu pieauguma paziņojumiem, to pārdošanas apjoma palielināšanos, to klientiem, apgrozījumu un sanāksmēm ar konkurentiem.

6 Savās atbildēs uz šiem lūgumiem sniegt informāciju *AWA*, *Copigraph* un viens cits uzņēmums atzina, ka tie ir piedalījušies daudzpusējas aizliegtās vienošanās sanāksmēs starp paškopējošā papīra ražotājiem. Tie šajā sakarā Komisijai iesniedza dažādus dokumentus un informāciju.

7 *Mougeot* savukārt pats sazinājās ar Komisiju 1999. gada 14. aprīlī, paziņojot, ka tas ir gatavs sadarboties saistībā ar izmeklēšanu atbilstoši Komisijas Paziņojumam par naudas sodu neuzlikšanu vai to apmēra samazināšanu lietās par aizliegtu vienošanos (OV 1996, C 207, 4. lpp.; turpmāk tekstā — "paziņojums par sadarbību"). Tas atzina, ka pastāv aizliegta vienošanās, lai noteiktu paškopējošā papīra cenas, un iesniedza Komisijai informāciju par aizliegtās vienošanās struktūru, it īpaši par dažādajām sanāksmēm, kurās tā pārstāvji bija piedalījušies.

8 2000. gada 26. jūlijā Komisija uzsāka procedūru lietās, kurās tika pieņemts apstrīdētais lēmums, un izdeva paziņojumu par iebildumiem (turpmāk tekstā — "paziņojums par iebildumiem"), kuru tā adresēja 17 uzņēmumiem, tostarp *Copigraph*, *Bolloré* — kā *Copigraph* mātes sabiedrībai –, kā arī *AWA*, *Divipa*, *Mougeot*, *Koehler* un *Sappi*.

9 Visi uzņēmumi, paziņojuma par iebildumiem adresāti, izņemot trīs, iesniedza rakstveida apsvērumus, atbildot uz Komisijas izvirzītajiem iebildumiem.

10 2001. gada 8. un 9. martā notika sēde un 2001. gada 20. decembrī Komisija pieņēma apstrīdēto lēmumu.

11 Šī lēmuma 1. panta pirmajā daļā Komisija konstatēja, ka 11 uzņēmumi ir pārkāpuši EKL 81. panta 1. punktu un 1992. gada 2. maija Eiropas Ekonomiskās zonas līguma (OV 1994, L 1, 3. lpp.) 53. panta 1. punktu, piedaloties vairākos nolīgumos un saskaņotās darbībās paškopējošā papīra sektorā.

12 Šī paša lēmuma 1. panta otrajā daļā Komisija konstatēja, ka *AWA*, *Bolloré*, *Koehler*, *Sappi* un trīs citi uzņēmumi ir piedalījušies pārkāpumā no 1992. gada janvāra līdz 1995. gada septembrim, *Divipa* — no 1992. gada marta līdz 1995. gada janvārim un *Mougeot* — no 1992. gada maija līdz 1995. gada septembrim.

13 Apstrīdētā lēmuma 2. pantā uzņēmumiem, kas minēti šī paša lēmuma 1. pantā, uzlikts pienākums izbeigt šajā pēdējā minētajā pantā norādīto pārkāpumu, ja tie vēl to nav izdarījuši, un atturēties no jebkādiem tādiem nolīgumiem un saskaņotām darbībām saistībā ar to darbību paškopējošā papīra sektorā, kam varētu būt tāds pats vai līdzīgs mērķis vai sekas kā minētajam pārkāpumam.

14 Saskaņā ar šī lēmuma 3. panta pirmo daļu attiecīgajiem uzņēmumiem ir noteikti šādi naudas sodi:

— *AWA*: EUR 184,27 miljoni;

— *Bolloré*: EUR 22,68 miljoni;

— *Divipa*: EUR 1,75 miljoni;

— *Mougeot*: EUR 3,64 miljoni;

— *Koehler*: EUR 33,07 miljoni un

— *Sappi*: EUR 0.

Tiesvedība Pirmās instances tiesā un pārsūdzētais spriedums

15 Ar atsevišķiem prasības pieteikumiem, kas Pirmās instances tiesas kancelejā iesniegti 2002. gada aprīlī, *Bolloré*, *AWA*, *Koehler*, *Divipa* un pieci citi uzņēmumi cēla prasību pret apstrīdēto lēmumu.

16 Ar pārsūdzēto spriedumu Pirmās instances tiesa noraidīja celtās prasības, tostarp *Bolloré*, *Koehler* un *Divipa* prasību.

Lietas dalībnieku prasījumi un tiesvedība Tiesā

17 *Koehler* lūdz Tiesai:

— galvenokārt, atcelt pārsūdzēto spriedumu un apstrīdēto lēmumu;

— pakārtoti, samazināt tam uzliktā naudas soda apmēru;

— vēl pakārtotāk, nosūtīt lietu Pirmās instances tiesai nolēmuma pieņemšanai saskaņā ar tiesību normām, kas ir aplūkotas Tiesas spriedumā, un katrā ziņā

— piespriest Komisijai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus gan Pirmās instances tiesā, gan Tiesā.

18 *Bolloré* lūdz Tiesai:

— atcelt pārsūdzēto spriedumu;

— pieņemt galīgo lēmumu un atcelt apstrīdēto lēmumu vai, katrā ziņā, samazināt tam uzlikto naudas sodu;

— gadījumā, ja Tiesa netaisītu spriedumu šajā lietā, atlikt lēmuma par tiesāšanās izdevumiem pieņemšanu un nosūtīt lietu Pirmās instances tiesai atkārtotai izskatīšanai saskaņā ar Tiesas spriedumu, un

— piespriest Komisijai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus gan Pirmās instances tiesā, gan Tiesā.

19 *Divipa* lūdz Tiesai:

— atcelt pārsūdzēto spriedumu pilnībā vai daļēji un izskatīt lietu tikai pēc būtības vai nosūtīt lietu Pirmās instances tiesai;

— atcelt vai samazināt tam uzlikto naudas sodu un

— piespriest Komisijai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus gan Pirmās instances tiesā, gan Tiesā.

20 Komisija lūdz noraidīt apelācijas sūdzības un piespriest apelācijas sūdzību iesniedzējiem atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

21 Ar Tiesas priekšsēdētāja 2008. gada 24. jūnija rīkojumu lietas C-322/07 P, C-327/07 P un C-338/07 P tika apvienotas mutvārdu procesam un sprieduma taisīšanai.

Par apelācijas sūdzībām

22 Skaidrības labad daži apelācijas sūdzību iesniedzēju [prasītāju] pamati tiek aplūkoti atsevišķi un citi tiek sagrupēti.

Par pirmo "Bolloré" norādīto pamatu — tiesību uz aizstāvību pārkāpumu, jo paziņojums par iebildumiem un apstrīdētais lēmums neesot saskaņoti

23 Pirmajā instancē *Bolloré* apgalvoja, ka, nepiedāvājot tam iespēju darīt zināmu savu nostāju administratīvā procesa laikā par iebildumu par tā personīgu un neatkarīgu

piedalīšanos aizliegtās vienošanās ietvaros, Komisija ir pārkāpusi tā tiesības uz aizstāvību.

24 Pēc tam, kad pārsūdzētā sprieduma 66.–68. punktā tika atgādināta atbilstošā judikatūra par tiesību uz aizstāvību ievērošanu un par paziņojumu par iebildumiem saturu, Pirmās instances tiesa šī paša sprieduma 79. punktā nosprieda, ka *Bolloré* nosūtītais paziņojums par iebildumiem tam neļāva iepazīties ne ar iebildumu par tā tiešo iesaistīšanos pārkāpumā, ne arī ar faktiem, kurus Komisija bija konstatējusi apstrīdētajā lēmumā un ar kuriem pamatots šis iebildums, un tādējādi *Bolloré*, kā tas izriet no tā atbildes uz paziņojumu par iebildumiem, nevarēja pienācīgi sevi aizstāvēt administratīvā procesa laikā saistībā ar šo iebildumu un šiem faktiem.

25 Pārsūdzētā sprieduma 80. un 81. punktā Pirmās instances tiesa piebilda šādi:

"80 Tomēr ir jāuzsver, ka, pat ja [apstrīdētais] lēmums ietver jaunus apgalvojumus par faktiskajiem vai juridiskajiem apstākļiem, par kuriem uzņēmumam nav bijusi iespēja izteikties, šāda defekta rezultāts būs [šī] lēmuma atcelšana tikai tādā gadījumā, ja attiecīgie apgalvojumi nevar tikt juridiski pietiekami pamatoti ar citiem šī lēmuma pierādījumiem, par kuriem attiecīgajiem uzņēmumiem ir bijusi iespēja izteikties [..]. Turklāt *Bolloré* tiesību uz aizstāvību pārkāpums var ietekmēt [apstrīdētā] lēmuma spēkā esamību attiecībā uz *Bolloré* tikai tad, ja [šis] lēmums ir balstīts tikai uz faktu par *Bolloré* tiešo iesaistīšanos pārkāpumā [..]. Šajā gadījumā, tā kā [apstrīdētajā] lēmumā ietverto jauno iebildumu par *Bolloré* tiešo iesaistīšanos aizliegtās vienošanās darbībās nevar pieņemt, *Bolloré* nevar saukt pie atbildības par šo pārkāpumu.

81 Savukārt, ja, izvērtējot pēc būtības [..], atklātos, ka Komisija pamatoti sauca *Bolloré* pie atbildības sakarā ar to, ka tā meitas sabiedrība *Copigraph* ir bijusi aizliegtās vienošanās dalībniece, apstāklis, ka Komisija ir pieļāvusi kļūdu tiesību piemērošanā, nevar būt pietiekams, lai pamatotu [apstrīdētā] lēmuma atcelšanu, jo šai

kļūdai nevarētu būt noteicoša ietekme uz Komisijas pieņemtā lēmuma rezolutīvo daļu [..]. Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru tiktāl, ciktāl noteikti lēmuma pamati paši par sevi ir juridiski pietiekami šī lēmuma pamatošanai, kļūdas citos šī lēmuma pamatos nekādā veidā neietekmē tā rezolutīvo daļu [..]."

Lietas dalībnieku argumenti

26 Savā apelācijas sūdzībā *Bolloré* apstrīd pārsūdzētā sprieduma 79.–81. punktu, savu pamatu izklāstot divās daļās.

27 Attiecībā uz pirmo daļu — Pirmās instances tiesa esot pārkāpusi tiesību uz aizstāvību pamatprincipu, atsakoties atzīt apgalvojumu, ka paziņojums par iebildumiem bija nepilnīgs apstrīdētā lēmuma spēkā neesamības dēļ. *Bolloré* it īpaši atsaucas uz vairākiem Tiesas un Pirmās instances tiesas spriedumiem pret konkurenci vērstu darbību jomā (Tiesas 1993. gada 31. marta spriedums apvienotajās lietās 89/85, 104/85, 114/85, 116/85, 117/85 un no 125/85 līdz 129/85 *Ahlström Osakeyhtiö* u.c./Komisija, *Recueil*, I-1307. lpp.; 2000. gada 16. marta spriedums apvienotajās lietās C-395/96 P un C-396/96 P *Compagnie maritime belge transports* u.c./Komisija, *Recueil*, I-1365. lpp.; 2003. gada 2. oktobra spriedums lietā C-176/99 P *ARBED*/Komisija, *Recueil*, I-10687. lpp., kā arī Pirmās instances tiesas 1994. gada 23. februāra spriedums apvienotajās lietās T-39/92 un T-40/92 *CB* un *Europay*/Komisija, *Recueil*, II-49. lpp.), kā arī koncentrāciju tiesību jomā (Pirmās instances tiesas 2002. gada 22. oktobra spriedums lietā T-310/01 *Schneider Electric*/Komisija, *Recueil*, II-4071. lpp.).

28 Komisija atbild, ka apstrīdētā lēmuma pamatojums, kuru Pirmās instances tiesa apstiprināja attiecībā uz *Bolloré*, ir tikai šī pēdējā atbildība par savas meitas sabiedrības darbību. *Bolloré* varēja lūgt atcelt apstrīdēto lēmumu tikai tad, ja tas nevarēja saprast no paziņojuma par iebildumiem, ka Komisija bija paredzējusi vainot to meitas sabiedrības rīcībā.

29 Komisija piebilst, ka *Bolloré* norādītā judikatūra ir vai nu nenozīmīga (iepriekš minētais Tiesas spriedums apvienotajās lietās *Ahlström Osakeyhtiö* u.c./Komisija, kā arī Pirmās instances spriedums apvienotajās lietās *CB* un *Europay*/Komisija), vai ilustrē veida, kādā Pirmās instances tiesa rīkojās pārsūdzētajā spriedumā, pamatotību (iepriekš minētie Tiesas spriedumi apvienotajās lietās *Compagnie maritime belge transports* u.c./Komisija, kā arī lietā *ARBED*/Komisija).

30 Attiecībā uz otro pirmā pamata daļu *Bolloré* apgalvo, ka Pirmās instances tiesa ir pārkāpusi tiesību uz aizstāvību ievērošanas pamatprincipu, uzskatot, ka konstatētais pārkāpums nav ietekmējis apstrīdētā lēmuma rezolutīvo daļu. *Bolloré* uzskata, ka judikatūra, uz kuru atsaucas Pirmās instances tiesa, ir neefektīva. Pirmkārt, pirmā pārsūdzētā sprieduma 80. punktā norādīto spriedumu grupa attiecas uz gadījumu, kas ir atšķirīgs no aplūkojamās lietas, jo šis uzņēmums tiek apsūdzēts. Šajos spriedumos pārkāpums, kas tika konstatēts paziņojumā par iebildumiem, attiecās nevis uz precīzu atbildības noteikšanu un konstatēšanu, bet gan tikai uz norādīto rīcību. Otrkārt, otrā spriedumu grupa, kas arī ir minēta 80. punktā, vēl mazāk attiecas uz debatēm [šajā lietā], jo šie spriedumi ir par koncentrāciju kontroli, kā arī valsts atbalsta jomu un tātad kontroles darbības *ex ante* vērtējumu pēc būtības, lai gan aplūkojamā lieta ir par procedūras likumības *a posteriori* pārbaudi.

31 *Bolloré* apstrīd arī Pirmās instances tiesas izraudzīto "mērķa pieeju" tiesībām uz aizstāvību, kuru, kā tas uzskata, ir izvēlējusies Pirmās instances tiesa. Tiesībās pieeja, saskaņā ar kuru tiesību aktu procesuālo normu neievērošanas gadījumā var pasludināt par spēkā neesošu tikai tad, ja šis pārkāpums aizskar konkrētā lietas dalībnieka intereses, neattiecoties uz visiem procesuālajiem pārkāpumiem, un šāda pieeja it īpaši neesot piemērojama šajā lietā. Patiesībā, tā kā privātā kārtā norādītie iebildumi netika paziņoti *Bolloré*, tas uzskatīja savas tiesības par faktiski un praktiski aizskartām.

32 Komisija norāda, ka *Bolloré* norādītā atšķirība starp *ex ante* un *a posteriori* pārbaudi ir neskaidra. Judikatūra koncentrāciju kontroles un valsts atbalstu jomā turklāt parādot, ka procesuālo normu pārkāpums nevarot automātiski lēmumu padarīt par spēkā neesošu. Pirmās instances tiesa varot tikai ļoti klasiskā veidā piemērot Kopienas judikatūru šajā jomā.

33 Runājot par jautājumu, vai tiesību uz aizstāvību pārkāpumam ir bijusi ietekme uz apstrīdētā lēmuma rezolutīvo daļu, un šajā lietā — uz *Bolloré* uzliktā naudas soda apmēru, Komisija apgalvo, ka šis arguments nav pieņemams, jo ar to tiekot atkārtots Pirmās instances tiesā jau izmantots arguments, un katrā ziņā tas nav pamatots, jo šī sabiedrība tiekot vainota tās meitas sabiedrības, proti, *Copigraph*, rīcībā, un šāda vainošana netiek apspriesta.

Tiesas vērtējums

34 Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru tiesību uz aizstāvību ievērošana visās procedūrās, kuru rezultātā var tikt noteiktas sankcijas, it īpaši naudas sodi vai kavējuma naudas, ir Kopienu tiesību pamatprincips, kas ir jāievēro arī administratīva rakstura procesā (Tiesas 1979. gada 13. februāra spriedums lietā 85/76 *Hoffmann-Laroche*/Komisija, *Recueil*, 461. lpp., 9. punkts, un iepriekš minētais spriedums lietā *ARBED*/Komisija, 19. punkts).

35 Šajā sakarā Regulā Nr. 17 ir paredzēts nosūtīt lietas dalībniekiem paziņojumu par iebildumiem, kurā skaidrā veidā jādara zināmi visi būtiskie fakti, uz kuriem Komisija balstās šajā procesa stadijā. Šāds paziņojums par iebildumiem ir procesuālā garantija, ar ko piemēro Kopienu pamatprincipu, kurš nosaka, ka tiesības uz aizstāvību ir jāievēro jebkurā procedūrā (šajā nozīmē skat. Tiesas 1983. gada 7. jūnija spriedumu apvienotajās lietās no 100/80 līdz 103/80 *Musique Diffusion française* u.c./Komisija, *Recueil*, 1825. lpp., 10. punkts).

36 Šis princips tostarp prasa, lai iebildumu rakstā, ko Komisija adresē uzņēmumam, kuram tā paredz uzlikt sodu par konkurences tiesību normu pārkāpumu, būtu ietverti visi norādītie būtiskie fakti par šo uzņēmumu — tādi kā pārmestie fakti, to kvalificēšana un pierādījumi, uz kuriem pamatojas Komisija, lai šis uzņēmums varētu lietderīgi norādīt savus argumentus pret to uzsāktajā administratīvajā procesā (šajā sakarā skat. Tiesas

1970. gada 15. jūlija spriedumu lietā 41/69 *ACF Chemiefarma*/Komisija, *Recueil*, 661. lpp., 26. punkts; 1991. gada 3. jūlija spriedumu lietā C-62/86 *AKZO*/Komisija, *Recueil*, I-3359. lpp., 29. punkts, kā arī iepriekš minētos spriedumus apvienotajās lietās *Ahlström Osakeyhtiö* u.c./Komisija, 135. punkts, un lietā *ARBED*/Komisija, 20. punkts).

37 Šajā nozīmē šāds princips nepieļauj, ka lēmums, ar kuru Komisija uzliek naudas sodu uzņēmumam konkurences jomā, varētu tikt uzskatīts par likumīgu, ja pirms tam uzņēmumam nav paziņoti pret to vērstie iebildumi.

38 Paziņojumā par iebildumiem, ņemot vērā tā nozīmi, ir nepārprotami jāprecizē juridiskā persona, kurai tiks uzlikti naudas sodi, un tam ir jābūt adresētam šai personai (skat. iepriekš minētos spriedumus apvienotajās lietās *Compagnie maritime belge transports* u.c./Komisija, 143. un 146. punkts, kā arī lietā *ARBED*/Komisija, 21. punkts).

39 Tāpat ir svarīgi, lai paziņojumā par iebildumiem būtu norādīts, kādā statusā uzņēmumam tiek pārmesti norādītie fakti.

40 Šajā lietā, kā to norādījusi Pirmās instances tiesa pārsūdzētā sprieduma 72. un 77. punktā, Komisija paziņojumā par iebildumiem sakarā ar tā atbildību paredzēja saukt *Bolloré* pie atbildības par to, ka *Copigraph* bijusi aizliegtās vienošanās dalībniece, jo tas pārkāpuma izdarīšanas laikā bija sabiedrības *Copigraph* 100 % mātes sabiedrība. *Bolloré* no paziņojuma par iebildumiem nevarēja paredzēt, ka Komisijai bija padomā apstrīdētajā lēmumā to saukt pie atbildības par pārkāpumu arī par tā personīgo un tiešo dalību aizliegtās vienošanās darbībās.

41 Pirmās instances tiesa pārsūdzētā sprieduma 79. punktā pamatoti uzskatīja, ka paziņojums par iebildumiem nav ļāvis *Bolloré* uzzināt nedz iebildumu, kas balstīts uz tādu dalību, nedz arī faktus, kurus Komisija bija ņēmusi vērā apstrīdētajā lēmumā šī iebilduma pamatojumam, tādējādi šis uzņēmums nevarēja sevi aizstāvēt administratīvā procesa laikā attiecībā uz šo iebildumu un attiecībā uz šiem faktiem.

42 Tomēr pārsūdzētā sprieduma 80. un 81. punktā Pirmās instances tiesa uzskatīja, ka konstatētais pārkāpums izraisa apstrīdētā lēmuma spēkā neesamību tikai tad, ja Komisijas apgalvojumi nav pietiekami pierādāmi, pamatojoties uz citiem faktiem, kuri ir norādīti šajā lēmumā un par kuriem attiecīgajiem uzņēmumiem ir bijusi iespēja izteikt savu viedokli. Tā piebilda, ka, ja, izskatot lietu pēc būtības, izrādītos, ka Komisija ir pamatoti saukusi pie atbildības *Bolloré* par tā meitas sabiedrības *Copigraph* piedalīšanos aizliegtās vienošanās ietvaros, tad Komisijas izdarītais pārkāpums nav pietiekams, lai pamatotu minētā lēmuma atcelšanu, jo tam nevarēja būt noteicoša ietekme uz lēmuma rezolutīvo daļu.

43 Šādu apsvērumu dēļ Pirmās instances tiesa pēc lietas izskatīšanas pēc būtības pārsūdzētā sprieduma 150. punktā noteica, ka *Bolloré* ir atbildīgs par savas meitas sabiedrības pārkāpumu neatkarīgi no mātes sabiedrības tiešas iesaistīšanās, un šajā pašā spriedumā apstiprināja apstrīdēto lēmumu tiktāl, ciktāl ar to Komisija uzliek naudas sodu *Bolloré*, kaut arī šīs sabiedrības tiesības uz aizstāvību tikušas būtiski pārkāptas.

44 Tas, ka apstrīdētajā lēmumā *Bolloré* ir saukts pie atbildības par *Copigraph* pārkāpumu kā tās mātes sabiedrība un arī par personīgo tā saukšanu pie atbildības, neliedz iespēju, ka šis lēmums tika balstīts uz tādu rīcību, attiecībā uz kuru *Bolloré* nevarēja nodrošināt savu aizstāvību.

45 Tādējādi Pirmās instances tiesa ir pieļāvusi kļūdu tiesību piemērošanā, jo tā nav paredzējusi juridiskas sekas savam konstatējumam, saskaņā ar kuru *Bolloré* tiesības uz aizstāvību netika ievērotas. Tādējādi tā izvirzītais pirmais pamats apelācijas sūdzības pamatošanai ir jāatzīst par pamatotu.

46 Tā kā šis pamats ir pamatots, pārsūdzētais spriedums ir jāatceļ tiktāl, ciktāl tas attiecas uz *Bolloré*; pārējie prasītāja norādītie pamati nav jāpārbauda.

47 Saskaņā ar Tiesas Statūtu 61. panta pirmo daļu, ja apelācija ir pamatota un Tiesa atceļ Pirmās instances tiesas lēmumu, tā var pati taisīt galīgo spriedumu attiecīgajā lietā, ja to ļauj tiesvedības stadija. Tāds gadījums ir šajā lietā.

48 No šī sprieduma 34.–46. punkta izriet, ka prasības ir pamatotas un ka apstrīdētais lēmums ir jāatceļ tiktāl, ciktāl tas attiecas uz *Bolloré.*

Par pirmo "Divipa" norādīto pamatu — tā dalību pārkāpumā

49 *Divipa* apstrīd, ka tas būtu piedalījies 1992. gada 5. marta un 1994. gada 19. oktobra sanāksmēs par Spānijas tirgu, kā arī aizliegtās vienošanās par Eiropas tirgu ietvaros. Tas savu pamatu attiecībā uz šo dalību norāda trijās daļās, kuras ir jāaplūko viena pēc otras.

Par *Divipa* pirmā pamata pirmo daļu — tā dalību 1992. gada 5. marta sanāksmē

50 *Divipa* apgalvo, ka Pirmās instances tiesa ir sagrozījusi *Sappi* darbinieka 1992. gada 9. marta piezīmju saturu, jo nav ņēmusi vērā un nav minējusi pārsūdzētajā spriedumā šo piezīmju daļu, kurā esot norādīts, ka *Sappi* par *Divipa* cenām uzzināja no klientiem, nevis tiešā veidā no *Sappi*. Minētais uzņēmums norāda, ka nav loģiski, ka uzņēmums, kas it kā piedalījies aizliegtās vienošanās sanāksmē, kurā tika apspriesti cenu jautājumi, šajā sanāksmē pats tiešā veidā nenorāda savas cenas. Tātad *Divipa* piedalīšanās 1992. gada 5. marta sanāksmē neesot pierādīta.

51 Komisija atbild, ka visi dokumenti jāpārbauda kopā ar citiem faktiem lietas materiālos. Tā kā Komisijai un Pirmās instances tiesai pārbaude jāveic kopā, arguments, ka konkrēts dokuments nepierāda konkrētu faktu, neesot pieņemams, ja pastāv citi lietas materiāli, kas var sniegt šādu pierādījumu. *Divipa* nedz apšauba *AWA* un *Sappi* paziņojumu pierādošo vērtību, nedz arī to interpretāciju, kuru sniedza Pirmās instances tiesa. Katrā ziņā Komisija cita starpā uzsver, ka šajās piezīmēs *Sappi* darbinieks tikai apstiprina, ka *Divipa* nebija paaugstinājis savas cenas un ka tas bija šim darbiniekam zināms, jo klients tam bija atsūtījis cenu lapu. Parasti uzņēmums, kurš neievēro aizliegtās vienošanās laikā noteiktās cenas, par to nepaziņo citiem dalībniekiem, bet tas nenozīmē, ka šis uzņēmums nav vienošanās dalībnieks. Turklāt esot loģiski, ka uzņēmumi, kuri piedalās aizliegtās vienošanās ietvaros, organizē tās izpildes kontroli un kritizē tos dalībniekus, kas neievēro kopīgi nolemto.

52 Šajā sakarā ir jāatgādina, ka Tiesas kompetencē nav konstatēt faktus vai principā pārbaudīt pierādījumus, ko Pirmās instances tiesa ir pieņēmusi šo faktu atbalstam. Ja šie pierādījumi ir atbilstoši iegūti un ir ievēroti vispārīgie tiesību principi un procesuālie noteikumi attiecībā uz pierādīšanas pienākumu, iesniegto pierādījumu izvērtējums ir jāveic Pirmās instances tiesai pašai. Tādēļ šis izvērtējums, ja vien nav sagrozīti paši pierādījumi, nav tiesību jautājums, kas ir jāpārbauda Tiesai (it īpaši skat. 2006. gada 6. aprīļa spriedumu lietā C-551/03 P *General Motors*/Komisija, Krājums, I-3173. lpp., 52. punkts; 2008. gada 22. maija spriedumu lietā C-266/06 P *Evonik Degussa*/Komisija, 73. punkts, kā arī 2008. gada 18. decembra spriedumu apvienotajās lietās C-101/07 P un C-110/07 P *Coop de France bétail et viande* u.c./Komisija, Krājums, I-10193. lpp., 59. punkts).

53 Pirmās instances tiesai iesniegto faktu un pierādījumu sagrozīšanai acīmredzami jāizriet no lietas materiāliem, lai nebūtu vēlreiz jāizvērtē šie fakti (skat. it īpaši iepriekš minētos spriedumus lietā *General Motors*/Komisija, 54. punkts; lietā *Evonik Degussa*/Komisija, 74. punkts, kā arī apvienotajās lietās *Coop de France bétail et viande* u.c./Komisija, 60. punkts).

54 Jānorāda, ka Pirmās instances tiesa ir atzinusi, ka *Divipa* piedalījās 1992. gada 5. marta sanāksmē, pārsūdzētā sprieduma 162.–164., 171., 192., 194. un 197. punktā konstatējot, ka:

"162. Pirmkārt, *Sappi* ir atzinusi dalību aizliegtās vienošanās sanāksmēs saistībā ar Spānijas tirgu no 1992. gada februāra un ir sniegusi dažādu informāciju šajā sakarā. 1999. gada 18. maija atbildē Komisijai [..] *Sappi* norādīja uz vairākām slepenām sanāksmēm saistībā ar Spānijas tirgu, kuras notikušas 1992. gada 17. un 27. februārī, 1993. gada 30. septembrī un 19. oktobrī, kā arī 1994. gada 3. maijā un 29. jūnijā. Attiecībā uz laika periodu no 1993. līdz 1995. gadam *Sappi* darbinieks norādīja [..], ka viņš ir apmeklējis sešas vai septiņas sanāksmes Barselonā [Spānija] kopā ar citiem piegādātājiem. Šīs sanāksmes notika apmēram četras piecas reizes gadā. Viņš domā, ka viņa pirmā dalības reize bija 1993. gada 19. oktobrī un pēdējā — 1995. gadā. Pēc viņa domām, šo sanāksmju mērķis bija noteikt cenas Spānijas tirgū. Sanāksmes ilga aptuveni divas stundas un parasti beidzās ar lēmuma paaugstināt cenas noteiktu procentu apmērā. Dalībnieki bija *Copigraph*, [..] *Koehler* [..] un *Divipa*. Izvilkumi no *Sappi* apgalvojumiem, kas ietverti dažādos dokumentos, ir daļa no [paziņojuma par iebildumiem] pievienotajiem dokumentiem, tā kā visiem prasītājiem bija piekļuve tiem. Komisija tos uzrādīja arī Pirmās instances tiesā.

163. Otrkārt, *AWA* atzina savu dalību daudzpusējās aizliegtās vienošanās sanāksmēs starp paškopējošā papīra ražotājiem un iesniedza Komisijai sarakstu ar konkurentu sanāksmēm, kas notika laika periodā starp 1992. un 1998. gadu. Dokumentā Nr. 7828, kas ir izvilkums no *AWA* 1999. gada 30. aprīļa atbildes, ko tas nosūtīja Komisijai, ir *AWA* vispārējs apgalvojums par vairāku sanāksmju organizēšanu citu starpā Lisabonā [Portugāle] un Barselonā laikposmā starp 1992. un 1994. gadu, kuras, pēc tā domām, apmeklēja [..] pārstāvji no *Divipa* vai arī pārstāvji no citiem [..] uzņēmumiem. [..]

164. Turpinot *AWA* atbildē uz [paziņojumu par iebildumiem] ir iesniedzis sarakstu ar "nepienācīgajām" sanāksmēm starp konkurentiem, par kurām *AWA* apgalvo, ka tas palīdzēja tās pierādīt. Šis saraksts attiecībā tikai uz Spānijas tirgu ietver sanāksmes 1992. gada 17. februārī un 5. martā, 1993. gada 30. septembrī, 1994. gada 3. maijā, 29. jūnijā un 19. oktobrī. Šis saraksts [..] nenorāda, kādi

uzņēmumi apmeklēja šīs sanāksmes. Ne *Divipa* [..], ne arī kāds cits prasītājs nav norādījis šo dokumentu kā apsūdzošu pierādījumu, kuram tiem nebija piekļuves vai kuram tie nelūdza piekļuvi.

[..]

171. 1992. gada 9. marta piezīmes [..] no *Sappi* pārstāvja Spānijā, kuras ir adresētas *Sappi Europe*, kaut arī tās nav pilnīgs sanāksmes atspoguļojums, ir ļoti precīzas attiecībā uz tajā minēto uzņēmumu, tostarp *Divipa*, rīcību. Dalībnieki apsprieda cenu paaugstināšanu par 10 spāņu pesetām (ESP), ko bija noteikuši izplatītāji, bet kuru nebija izdevies pilnībā sasniegt. Šo piezīmju autors norāda, ka *Divipa* vispār nav paaugstinājis cenas. Saskaņā ar viņa viedokli, ir acīmredzams, ka *Sappi Europe* nevar paaugstināt cenas, ja to nedara arī citi piegādātāji. [..]

[..]

192. [..] Atbilstoši *AWA* paziņojumiem, kas minēti šī sprieduma 163. punktā, *Divipa* bija piedalījies sanāksmēs par Spānijas tirgu, kas notika no 1992. līdz 1994. gadam, vai vismaz bija piedalījies dažās no šīm sanāksmēm. [..]

[..]

194. Apstāklis, kuru apgalvoja *Divipa*, ka savā 1999. gada 18. maija atbildē, ka *Sappi* nav minējis, ka sanāksme par Spānijas tirgu notika 1994. gada 19. oktobrī, ir izskaidrojams ar to, ka *Sappi* neapmeklēja šo sanāksmi, kā to pierāda *Mougeot*

izveidotais šīs sanāksmes apmeklētāju saraksts. Katrā ziņā šis apstāklis nevar apvērst saskaņotu pierādījumu kopumu, kas apstiprina, ka sanāksme notika un *Divipa* to apmeklēja.

[..]

197. Tas, ka *Divipa* bija aizliegtās vienošanās dalībnieks no 1992. gada marta, pirmām kārtām izriet no *AWA* apgalvojumiem, kas minēti šī sprieduma 163. un 192. punktā. Šos apgalvojumus vēl apstiprina norāde uz *Divipa* 1992. gada 9. marta piezīmēm, kas minētas šī sprieduma 171. punktā [..]."

55 Aplūkojot šos pārsūdzētā sprieduma punktus, šķiet, ka Pirmās instances tiesas konstatējumi tika veikti, pamatojoties uz vairākiem faktiem un norādēm, proti, *AWA* paziņojumiem, kā arī *Sappi* darbinieka 9. marta piezīmēm, un no dokumentu pārbaudes neizriet, ka Pirmās instances tiesa būtu neprecīzi konstatējusi faktus.

56 Šādu neprecizitāti turklāt nevar raksturot tas, ka Pirmās instances tiesa nav minējusi, ka tā informācija par *Divipa* cenām, kura tika sniegta minētajā sanāksmē, ir ņemta nevis no šī uzņēmuma, bet no tā klientu sniegtās informācijas. Kā ģenerāladvokāts ir norādījis savu secinājumu 165. punktā, šī apstākļa nenorādīšana nepierāda, ka Pirmās instances tiesa būtu pieļāvusi kļūdu analīzē attiecībā uz *Divipa* līdzdalību 1992. gada 5. marta sanāksmē.

57 *Divipa* norādītā pirmā pamata pirmā daļa, ko tas norādījis savas apelācijas sūdzības pamatojumam, tādējādi ir jāatzīst par nepamatotu.

Par *Divipa* pirmā pamata otro daļu — tā piedalīšanos 1994. gada 19. oktobra sanāksmē

58 *Divipa* norāda, ka *Mougeot* apgalvojumi, kurus Pirmās instances tiesa izmantoja, lai pamatotu apgalvoto līdzdalību 1994. gada 19. oktobra sanāksmē, tika sniegti pēc attiecīgajiem notikumiem tādēļ, lai varētu atsaukties uz paziņojumu par sadarbību. Saskaņā ar judikatūru viena uzņēmuma, kas apsūdzēts par to, ka ir aizliegtās vienošanās dalībnieks, atzīšanos, ko savukārt apstrīd pārējie arī par šādu dalību apsūdzētie uzņēmumi, nevar uzskatīt par pietiekamu šo pēdējo minēto uzņēmumu izdarīta pārkāpuma pierādījumu, ja to neapliecina arī citi pierādījumi.

59 Pirmās instances tiesa esot sagrozījusi pierādījumus, pamatojoties galvenokārt uz savu judikatūru, lai apsūdzētu *Divipa* par tā līdzdalību minētajā sanāksmē, kas esot uzskatāms par tiesību uz lietas taisnīgu izskatīšanu acīmredzamu pārkāpumu un nepārprotamu kļūdu faktu kvalifikācijā.

60 Komisija atbild, ka *AWA*, atbildot uz lūgumu sniegt informāciju, ir minējis arī *Divipa* starp 1994. gada aizliegtās vienošanās dalībniekiem. Tā kā *Divipa* neuzskata, ka Pirmās instances tiesa ir pieļāvusi kļūdu šīs atbildes izvērtēšanā, daļa no pamata par 1994. gada 19. oktobra sanāksmi ir neefektīva. Katrā ziņā Pirmās instances tiesai nevar pārmest nepareizu *Mougeot* apgalvojumu interpretāciju. Turklāt Pirmās instances tiesa ir ņēmusi vērā arī apstākli, ka minētie apgalvojumi ir sniegti pēc faktiem, par ko ir šī tiesvedība.

61 Šajā sakarā arī nešķiet, ka Pirmās instances tiesa būtu sagrozījusi faktus attiecībā uz *Divipa* piedalīšanos 1994. gada 19. oktobra sanāksmē.

62 Šajā sakarā Pirmās instances tiesa par tās veikto pārbaudi attiecībā uz 1992. gada 5. marta sanāksmi secināja, ka *Divipa* tajā ir piedalījies, šos apgalvojumus secinot no vairākām norādēm.

63 Tā ņēma vērā, kā tas ir norādīts pārsūdzētā sprieduma 163., 164. un 192. punktā, *AWA* apgalvojumus, kurus *Divipa* turklāt nav apstrīdējis. Turklāt tā pārsūdzētā sprieduma 165. un 166. punktā konstatēja, ka:

"165. [..] 1999. gada 14. aprīļa apgalvojumos [..] *Mougeot*, kas arī atzina savu dalību daudzpusējās aizliegtās vienošanās sanāksmēs starp paškopējošā papīra ražotājiem, uzskaitīja vairākas sanāksmes, attiecībā uz katru norādot tās mērķi, saturu un personas, kas tajās piedalījās. Starp šīm sanāksmēm attiecībā uz Spānijas tirgu bija 1994. gada 19. oktobra sanāksme, uz kuru *Copigraph*, [..] *Divipa*, [..] *Koehler*, *AWA* un *Mougeot* (kā to norāda šis uzņēmums) bija norīkojuši pa pārstāvim [..].

166. Protams, šie *Mougeot* paziņojumi bija pēc attiecīgajiem notikumiem un tikai veikti, lai piemērotu paziņojumu par sadarbību. Tomēr tos nevar uzskatīt par tādiem, kuriem nav pierādījuma spēka. Paziņojumi, kas ir pret to sniedzēja interesēm, principā ir uzskatāmi par īpaši ticamiem pierādījumiem [..]."

64 Pirmās instances tiesa neatkarīgi novērtēja visus faktus, ņemot vērā dažādo tās rīcībā esošo norāžu pierādīšanas vērtību, kas Tiesai nav jāpārbauda, un no tā neizriet, ka šis novērtējums būtu pamatots ar acīmredzami kļūdainu pierādījumus ietverošo dokumentu analīzi.

65 Tātad *Divipa* norādītā pirmā pamata otrā daļa, ko tas norādījis savas apelācijas sūdzības pamatojumam, ir jāatzīst par nepamatotu.

Par *Divipa* pirmā pamata trešo daļu — tā piedalīšanos aizliegtās vienošanās par Eiropas tirgu ietvaros

66 *Divipa* apgalvo, ka Pirmās instances tiesa ir sagrozījusi un nav ievērojusi dažus pierādījumus. Tas uzsver, ka tas nav paškopējošā papīra ražotājs, ka tas nodarbojās ar tirdzniecību tikai valsts tirgū, ka tas bija vienīgais neražojošais uzņēmums, kuru apsūdzēja iespējamajā līdzdalībā noteiktās sanāksmēs valsts tirgū un kurš nepieder nevienam Eiropas lielo šī papīra ražotāju izplatīšanas tīklam Spānijā. Neviens dokuments nepierādot, ka sanāksmēs, par kurām uzskata, ka minētais uzņēmums tajās piedalījies, būtu minēta kāda plašāka slepena plāna pastāvēšana.

67 Vispirms Komisija atbild, ka tai nebija jāpierāda, ka *Divipa* zināja par plašāku aizliegto vienošanos, bet tikai tas, ka "tai tas bija jāzina". Otrkārt, šis uzņēmums neprecizēja Pirmās instances tiesas argumentu punktus, kuros tā ir sagrozījusi faktus. Treškārt, tas, ka *Divipa* bija klātesošs tikai valsts tirgū, neizslēdz pieņēmumu, ka tam "bija jāzina" par plašākas aizliegtas vienošanās pastāvēšanu. Ceturtkārt, tā kā bija pierādījumi, ka šis uzņēmums varēja būt informēts par aizliegtās vienošanās Eiropas apmēru, Pirmās instances tiesa nevarēja to ignorēt. Visbeidzot, pēc 1994. gada 19. oktobra sanāksmes sagatavotās *Mougeot* piezīmes norāda, ka tajā tika norādīti "[Eiropas paškopējošā papīra ražotāju asociācijas] EPPRA paziņotie apmēri attiecībā uz Spāniju", kas pierāda, ka sanāksmes dalībnieki zināja par aizliegtās vienošanās Eiropas apmēru.

68 Kā jau tika atgādināts šī sprieduma 52. punktā, Tiesai nav kompetences konstatēt faktus, nedz arī principā pārbaudīt pierādījumus, kurus Pirmās instances tiesa ir izmantojusi šo faktu pamatojumam, izņemot šo pierādījumu sagrozīšanas gadījumu.

69 Tādējādi Tiesai nav kompetences pārbaudīt *Divipa* pirmā izvirzītā pamata trešo daļu, jo tā mērķis nav pierādīt Pirmās instances tiesas pieļauto faktu sagrozīšanu, bet pierādīt, ka šī tiesa nepareizi ir ņēmusi vērā konkrētus faktus, lai secinātu, ka šis uzņēmums nav aizliegtās vienošanās dalībnieks Eiropas tirgū.

70 Tādējādi šī daļa ir jānoraida kā nepieņemama.

71 No iepriekš minētajiem apsvērumiem izriet, ka *Divipa* norādītais pirmais pamats, kas attiecas uz tā piedalīšanos aizliegtās vienošanās ietvaros, ir jānoraida.

Par "Divipa" otro izvirzīto pamatu — apgalvojumu, ka Pirmās instances tiesa ir pamatojusies tikai uz vienkāršām norādēm

Lietas dalībnieku argumenti

72 *Divipa* norāda 1950. gada 4. novembrī Romā parakstītās Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk tekstā — "ECPK") 6. panta 2. punktu, kā arī nevainīguma prezumpcijas principa pārkāpumu. Tas norāda, ka nav nedz tieša pierādījuma par tā piedalīšanos 1992. gada 5. marta un 1994. gada 19. oktobra sanāksmēs, nedz arī par tā piedalīšanos aizliegtās vienošanās Eiropas tirgū ietvaros. Pirmās instances tiesa šajā sakarā neesot ievērojusi divus pamatnosacījumus. Pirmkārt, cēloņsakarība starp norādēm un faktiem, kuri ir pārkāpuma pamatā, nav pietiekami pamatota un, otrkārt, ja par to pastāv šaubas, tas ir jāpārbauda, un, ja nav iespējams šaubas kliedēt, tad tās jātulko par labu attiecīgajai personai.

73 Tostarp Komisija apgalvo, ka *Divipa* izvirzītais otrais pamats tā apelācijas sūdzības pamatojumam ir acīmredzami nepieņemams, jo nav precizēti galvenie kritizētie pārsūdzētā sprieduma punkti, norādes, pieņēmumi vai fakti.

Tiesas vērtējums

74 Uzskatot, ka Pirmās instances tiesa kļūdaini nav ņēmusi vērā *Divipa* apsvērumus, kurus tas norādījis rakstveidā, lai paskaidrotu norāžu apmēru, uz kuriem tas ir balstījies, šis uzņēmums lūdz Tiesai uzsākt Pirmās instances tiesas veiktā faktu, norāžu un citu pierādījumu, kas tai bija iesniegti, vērtējuma jaunu pārbaudi.

75 Kā atgādināts šī sprieduma 52. punktā, Tiesas kompetencē nav konstatēt faktus, jo faktu novērtēšana ir tikai Pirmās instances tiesas kompetencē, izņemot faktu sagrozīšanas gadījumus.

76 Tādējādi *Divipa* tā apelācijas sūdzības pamatojumam norādītais otrais pamats ir nepieņemams.

Par "Koehler" norādīto otro pamatu — pārkāpuma ilgumu

Lietas dalībnieku argumenti

— *Koehler* argumenti

77 *Koehler* apgalvo, ka Pirmās instances tiesa nav pietiekami pārbaudījusi pierādījumus un ka esot tos sagrozījusi. Pirmās instances tiesa esot izdarījusi kļūdainus secinājumus par šī uzņēmuma dalības ilgumu pārkāpumā. *Koehler* izklāsta savu pamatu divās daļās, kurās ir vairāki argumenti.

78 Par pirmo šī pamata daļu, kas attiecas uz aizliegtās vienošanās EPPRA sanāksmēm pirms 1993. gada septembra vai oktobra, [*Koehler* norāda, ka] Komisija esot balstījusies uz trim pierādījumu kategorijām, proti, *Mougeot* apgalvojumiem, *Sappi* darbinieka liecību un pierādījumiem par šīs aizliegtās vienošanās valsts vai reģionāla mēroga sanāksmju rīkošanu.

79 Vispirms *Koehler* norāda, ka *Mougeot* 1999. gada 14. aprīļa vēstulē netiek norādītas nekādas karteļa sanāksmes laika posmā pirms 1993. gada oktobra. Turklāt pārsūdzētā sprieduma 279. punktā Pirmās instances tiesa atzīstot, ka nav pierādīts, ka slepeni nolīgumi par cenām tiktu slēgti pēc 1992. gada janvāra, tātad pirms 1993. gada oktobra. Pirmās instances tiesas argumentācija attiecībā uz iespējamiem nolīgumiem par cenām, kas slēgti EPPRA oficiālajās sanāksmēs pirms 1993. gada oktobra, esot nepietiekama un tās pamatojums ietverot pretrunas, kas uzskatāmas par kļūdu tiesību piemērošanā. Pirmās instances tiesa neesot arī ievērojusi nevainīguma prezumpciju, jo esot centusies *Mougeot* apgalvojumos saskatīt pārkāpuma atzīšanu par laika posmu līdz 1993. gada oktobrim.

80 Turklāt *Koehler* apgalvo, ka, runājot par *Sappi* darbinieku, viņa liecībā nav precizēts laikposms, kurā notikušas aizliegtās vienošanās sanāksmes. Pirmās instances tiesa neesot varējusi pamatoti uzskatīt, ka, nesniedzot "norādi par pretējo", šis darbinieks esot vēlējies netieši apstiprināt, ka pārkāpums sācies pirms 1993. gada septembra. Tādējādi Pirmās instances tiesa esot sagrozījusi šī darbinieka liecības saturu. Tas esot pretrunā tiesībām uz lietas taisnīgu izskatīšanu, kas noteiktas ECPK 6. panta 1. punktā, kā arī 2000. gada 7. decembrī Nicā pasludinātās Eiropas Pamattiesību hartas (OV C 364, 1. lpp.) 47. panta otrajā daļā.

81 Visbeidzot, *Koehler* uzskata, ka apgalvojumus, ko sniedz liecinieks, kurš nožēlo izdarīto pārkāpumu, varot ņemt vērā tikai tad, ja tos apstiprina citi pierādījumi. Taču šajā lietā neesot nekādu apstiprinošu pierādījumu šādiem apgalvojumiem.

82 Runājot par *Koehler* otrā pamata otro daļu par tā piedalīšanos aizliegtās vienošanās valsts vai reģionālajās sanāksmēs pirms 1993. gada oktobra, Pirmās instances tiesa esot sagrozījusi pierādījumus, kuri paredzēti šīs piedalīšanās pierādīšanai.

83 Runājot par 1992. gada 17. februāra sanāksmi par Spānijas tirgu, Pirmās instances tiesa neesot varējusi secināt, ka *Koehler* šajā sanāksmē būtu piedalījies, jo *Sappi* darbinieks savās 1992. gada 17. februāra piezīmēs minēja tikai "ieinteresēto dalībnieku" sanāksmi, nenosaucot šo dalībnieku vārdus. Pirmās instances tiesa neesot pietiekami precīzi paskaidrojusi iemeslus, kuru dēļ tika uzskatīts, ka *Koehler* būtu piedalījies nolīgumā.

84 Attiecībā uz 1992. gada 5. marta sanāksmi par Spānijas tirgu Pirmās instances tiesa savus apsvērumus esot pamatojusi galvenokārt uz *AWA* apsvērumiem uz šim uzņēmumam adresēto paziņojumu par iebildumiem, lai secinātu, ka *Koehler* ir piedalījies šajā sanāksmē. Tā kā šim uzņēmumam šie apsvērumi netika paziņoti, Pirmās instances tiesa ar to ir aizskārusi šī uzņēmuma tiesības uz aizstāvību.

85 Attiecībā uz sanāksmēm par Francijas tirgu, kas notika 1992. un 1993. gada pavasarī, neesot nekādu pierādījumu, ka kāds no *Koehler* darbiniekiem būtu devies uz Parīzi, lai piedalītos aizliegtās vienošanās sanāksmē 1993. gada pavasarī. Pirmās instances tiesas argumentācija šajā sakarā esot tik neskaidra, ka nevarot uzskatīt, ka ir izpildīts pienākums norādīt pamatojumu. Katrā ziņā Pirmās instances tiesa neesot nekādā veidā konstatējusi, ka *Koehler* 1992. gada pavasarī būtu piedalījies sanāksmē par Francijas tirgu.

86 Attiecībā uz 1992. gada 16. jūlija sanāksmi par Spānijas tirgu *Koehler* līdzdalība šajā sanāksmē neesot konstatēta — pretēji tam, ko nosprieda Pirmās instances tiesa —, jo tostarp *AWA* nav nepārprotami atzinis šādu līdzdalību.

— Komisijas atbilde

87 Komisija uzskata, ka *Koehler* nenorāda uz pierādījumu sagrozīšanu, bet tikai cenšas atspēkot Pirmās instances tiesas veikto faktu vērtējumu. Tādējādi pamats esot nepieņemams.

88 Runājot par pamata pirmo daļu par aizliegtās vienošanās EPPRA sanāksmēm pirms 1993. gada oktobra, jautājums, vai *Mougeot* vēstules saturs ir skaidrs vai neskaidrs, ir interpretācijas un pierādījumu vērtēšanas jautājums un tas ir tikai Pirmās instances kompetencē. Šī tiesa neapstiprinot, ka *Mougeot* ir atzinis savu dalību pārkāpumā pirms 1993. gada 1. oktobra.

89 Turklāt pārsūdzētajā spriedumā neesot pretrunu, nedz arī tas esot nepietiekami pamatots. Tā 279. punktā Pirmās instances tiesa neesot noteikusi, ka "nav pierādīts", ka EPPRA sanāksmēs, sākot no 1992. gada janvāra, tika slēgti slepeni nolīgumi par cenām, bet tikai paskaidrojot, ka tikai *Sappi* apgalvojumi nav pietiekami, lai noteiktu konkrēto

brīdi, kurā šīs sanāksmes var uzskatīt par aizliegtās vienošanās sanāksmēm. Šī paša sprieduma 308. punkts ir balstīts uz visu pierādījumu kopumu, kuru lielāko daļu *Kohler* neapšauba, un faktu, ka Pirmās instances tiesa nenorāda, kurās sanāksmēs tika noslēgti slepenie nolīgumi par cenām Eiropas tirgū, kas tās pamatojumu nepadara par nepietiekamu. Turklāt tiktāl, ciktāl šis uzņēmums ir piedalījies visās EPPRA sanāksmēs, kuras notika minētajā laika posmā, neesot nozīmes tam, kurās konkrēti sanāksmēs parādījās sistēmas slepenais raksturs.

90 Komisija uzskata, ka Pirmās instances tiesa ir pilnībā ņēmusi vērā nevainīguma prezumpciju, aplūkojot, vai pārmestā rīcība varēja balstīties tikai uz vienu pierādījumu, vai arī šis pamats ir tikai norāde, kura jāpapildina un jāapstiprina ar citiem pierādījumiem.

91 Komisija apstrīd, ka *Sappi* darbinieka apgalvojumi būtu sagrozīti. Pirmās instances tiesa pārsūdzētā sprieduma 270. punktā konstatēja, ka šis darbinieks nesniedz nekādas norādes par laiku, uz kuru attiecas viņa atmiņas, un, ja šī tiesa secināja, ka šīs atmiņas attiecas uz laika posmu pirms un pēc 1993. gada oktobra, tas tiekot darīts pierādījumu novērtēšanas rezultātā, kas ir tās kompetencē. Turklāt *Sappi* apgalvojumus apstiprinot citi šī sprieduma 261.–307. punktā uzskaitītie pierādījumi.

92 Runājot par *Kohler* otrā pamata otro daļu par aizliegtās vienošanās valsts vai reģiona mēroga sanāksmēm pirms 1993. gada oktobra, Komisija, pirmkārt, uzskata, ka šī uzņēmuma argumenti nebūtu spēkā, ja Tiesa noraidītu tā norādītos argumentus par EPPRA sanāksmēm. Secinājumi šajā sakarā esot pietiekami, lai attiecīgos uzņēmumus sauktu pie atbildības par pārkāpumu konkrētajā laikposmā. Turklāt, tā kā *Kohler* neapstrīd Pirmās instances tiesas konstatējumus par tā piedalīšanos citās aizliegtās vienošanās sanāksmēs, proti, 1993. gada 14. janvāra sanāksmē par Lielbritānijas un Īrijas tirgu un 1993. gada 30. septembra sanāksmē par Spānijas tirgu, šī uzņēmuma

piedalīšanās šīs aizliegtās vienošanās ietvaros sākot no 1993. gada janvāra esot pierādīta. Visbeidzot, *Kohler* argumenti neesot pieņemami un katrā ziņā neesot pamatoti.

93 Par 1992. gada 17. februāra sanāksmi Komisija, lai noliegtu jebkādu pierādījumu sagrozīšanas faktu, norāda uz pārsūdzētā sprieduma 321. punktu un apgalvo, ka ar šo punktu bija pietiekami izpildīts pienākums norādīt pamatojumu šajā sakarā.

94 Attiecībā uz 1992. gada 5. marta sanāksmi Komisija cita starpā uzsver, ka *Kohler* nav apstrīdējis pārsūdzētā sprieduma 284. punktu, un piebilst, ka norādei šajā punktā uz *AWA* paziņojumiem ir tikai papildu raksturs. Pirmās instances tiesa esot izmantojusi šo atbildi otršķirīgi. Komisija šajā sakarā pamatojas uz šī paša sprieduma 323. punktu.

95 Par 1992. un 1993. gada pavasara sanāksmēm Komisija cita starpā apgalvo, ka pārsūdzētā sprieduma 285.–293. punktā Pirmās instances tiesa ir konstatējusi konkurentu sanāksmju esamību šajos laikposmos, kā arī šo sanāksmju pret konkurenci vērsto mērķi, kas apelācijas ietvaros nav apstrīdēts.

96 Attiecībā uz 1992. gada 16. jūlija sanāksmi Komisija uzsver, ka pārsūdzētā sprieduma 332. punktā Pirmās instances tiesa ir balstījusies uz *B.G.* paziņojumiem. Pirmās instances tiesa *AWA* paziņojumus ir ņēmusi vērā tikai apstiprinājumam. Komisija šajā sakarā atsaucas uz minētā sprieduma 333.–335. punktu.

Tiesas vērtējums

— Par aizliegtās vienošanās sanāksmēm EPPRA ietvaros laikposmā pirms 1993. gada septembra vai oktobra

97 Pārsūdzētā sprieduma 261.–280. punktā Pirmās instances tiesa ir analizējusi prasītāju pirmajā instancē norādītos pamatus, tostarp *Kohler* pamatu par tā piedalīšanos EPPRA sanāksmēs pirms 1993. gada septembra vai oktobra.

98 No šiem punktiem izriet, ka Pirmās instances tiesa ir apstiprinājusi konstatējumus, ko Komisija ir izdarījusi, balstoties uz to norāžu kopumu, kuras veido vairākas liecības un paziņojumi, tostarp *Sappi* darbinieka 1992. gada 9. marta piezīmes, kā arī *AWA* un *Mougeot* paziņojumiem, kas ir pievienoti lietai.

99 Šādi rīkojoties, Pirmās instances tiesa neatkarīgā veidā ir izvērtējusi šo norāžu pierādījumu vērtību un no tiem secinājusi, ka Tiesai tie nav jāpārbauda.

100 Līdz ar to *Kohler* norādītā otrā pamata pirmā daļa ir jāatzīst par daļēji nepamatotu un daļēji nepieņemamu.

— Par aizliegtās vienošanās valsts un reģionālā mēroga sanāksmēm pirms 1993. gada oktobra

101 Attiecībā uz 1992. gada 17. februāra sanāksmi, pirmkārt, no pārsūdzētā sprieduma 321. punkta neizriet, ka Pirmās instances tiesa būtu pārkāpusi pienākumu sniegt pamatojumu, ko tai nosaka Kopienu Tiesas Statūtu 36. pants un 53. panta pirmā daļa (skat. 2009. gada 2. aprīļa spriedumu lietā C-431/07 P *Bouygues* un *Bouygues Télécom*/Komisija, Krājums, I-2665. lpp., 42. punkts). Pirmās instances tiesa minētajā punktā ir norādījusi, ka, lai konstatētu *Koehler* dalību šajā sanāksmē, Komisija pamatojas uz *Sappi* iekšējām piezīmēm ar tādu pašu datumu, kas atsaucas uz "ieinteresēto dalībnieku" sanāksmi, un ka šī atsauce, skatīta kopsakarā ar atsaucēm, kas izklāstītas šajā piezīmē saistībā ar neskaidrībām, ko radījusi *Koehler* rīcība Spānijas tirgū, ļāva Komisijai secināt, ka šis uzņēmums bija starp "ieinteresētajiem dalībniekiem", kas apmeklēja sanāksmi, kuras mērķis bija izvērtēt problēmas saistībā ar to, ka šis un vēl viens uzņēmums neievēroja nolīgumu, kura dalībnieks tas bija, kā tas izriet no *Sappi* darbinieka 1992. gada 9. marta piezīmēm. Tādējādi Pirmās instances tiesa pietiekami skaidri ir paskaidrojusi argumentāciju, uz kuru Komisija ir pamatojusies, lai secinātu ar dažādiem tās rīcībā esošiem pierādījumiem, ka *Koehler* ir piedalījies 1992. gada 17. februāra sanāksmē.

102 Otrkārt, no šī paša 321. punkta neizriet, ka Pirmās instances tiesa būtu sagrozījusi faktus. Šāda sagrozīšana nav acīmredzama un faktu novērtējums, kā arī dažādo Komisijas rīcībā esošo pierādījumu, lai secinātu, ka *Koehler* ir piedalījies 1992. gada 17. februāra sanāksmē, novērtējums ir tikai Pirmās instances kompetencē. Tiesa nav kompetenta pārbaudīt šādu novērtējumu.

103 Līdz ar to arguments, ko šajā sakarā ir izvirzījis *Koehler*, ir jānoraida kā daļēji nepamatots un daļēji nepieņemams.

104 Attiecībā uz 1992. gada 5. marta sanāksmi jānorāda, ka, pat pieņemot, ka *Koehler* arguments par aizstāvības tiesību pārkāpumu ir pamatots tādēļ, ka Pirmās instances tiesa pārsūdzētā sprieduma 324. punktā, lai secinātu, ka šis uzņēmums ir piedalījies šajā sanāksmē, ir pamatojusies uz *AWA* apsvērumiem, kas sniegti atbildē uz Komisijas lūgumu sniegt informāciju, bet *Koehler* šie apsvērumi nebija zināmi; tikai šis arguments

vien neļauj atspēkot *Koehler* piedalīšanos pārkāpumā laikposmā no 1992. gada janvāra līdz 1995. gada septembrim, kā tas ir precizēts apstrīdētā lēmuma 1. panta otrajā daļā. Šajā sakarā ir jāatgādina, ka *Koehler* nav apstrīdējis savu piedalīšanos 1992. gada 17. februāra sanāksmē, kā tas izriet no šī sprieduma 101. un 102. punkta.

105 Līdz ar to *Koehler* norādītais arguments ir jānoraida kā neefektīvs.

106 Attiecībā uz sanāksmēm, kas notika 1992. un 1993. gada pavasarī par Francijas tirgu, kā arī uz 1992. gada 16. jūlija sanāksmi Pirmās instances tiesa pārsūdzētā sprieduma attiecīgi 285.–293. un 332.–334. punktā ir atgādinājusi dažādos faktus un norādes, kuras Komisija ir izmantojusi, lai pierādītu šo uzņēmumu, tostarp tika minēts arī *Koehler*, līdzdalību šajās sanāksmēs. No šāda atgādinājuma neizriet, ka Pirmās instances tiesa jebkādā veidā būtu sagrozījusi faktus.

107 Tātad *Koehler* šajā sakarā norādītais arguments ir jānoraida kā nepamatots, un līdz ar to tā apelācijas sūdzības otro pamatu nevar atbalstīt.

Par "Koehler" pirmo norādīto pamatu un "Divipa" trešo norādīto pamatu — naudas soda noteikšanu un apmēru

108 *Koehler* un *Divipa* izklāsta savus pamatus par naudas soda noteikšanu un apmēru vairākās daļās, kuras ir jāaplūko secīgi.

Par *Koehler* pirmā norādītā pamata pirmo daļu — vienlīdzīgas attieksmes principu

109 Vispirms ir jānorāda, ka Pirmās instances tiesa pārsūdzētā sprieduma 473.–478. punktā pārbaudīja, vai Komisija kļūdaini ir ņēmusi vērā *Koehler* apgrozījumu, salīdzinot ar attieksmi pret citiem attiecīgajiem uzņēmumiem, un šī paša sprieduma 505.–522. punktā — vai Komisija, klasificējot *Koehler* un citus attiecīgos uzņēmumus kategorijās naudas soda apmēra noteikšanai, ir ievērojusi vienlīdzīgas attieksmes principu.

110 Savā apelācijas sūdzībā *Koehler* apstrīd pārsūdzētā sprieduma 477., 478. un 496. punktu. Tas apgalvo, ka attieksme pret to bija atšķirīga, salīdzinājumā ar attieksmi pret lielākiem grupai piederošiem uzņēmumiem. Tas it īpaši uzsver, ka tas ir vidēji liels ģimenes uzņēmums un ka tā īpašnieki nodrošina arī uzņēmuma vadību. Tas norāda, ka tā pamatkapitāls ir EUR 43,2 miljoni un tā apgrozījums 2000. gadā — apmēram EUR 447 000. Tas norāda uz *AWA*, *M-real Zanders GmbH* un *Mitsubishi HiTec Paper Bielefeld GmbH*, cenšoties pierādīt, ka pret to bija atšķirīga attieksme, kad bija jāņem vērā tā apgrozījums.

111 Komisija cita starpā atbild, ka tai ir plaša rīcības brīvība attiecībā uz naudas sodu aprēķina metodi. No tā izriet, ka Pirmās instances tiesa nav pārkāpusi vienlīdzīgas attieksmes principu, nenorādot nevienu pieļauto kļūdu tiesību piemērošanā attiecībā uz izvēlēto metodi uzņēmumu klasificēšanā piecās kategorijās atkarībā no to apgrozījuma atbilstoši preces pārdošanai Eiropas Ekonomikas zonā.

112 Patiešām, šajā sakarā, kā izriet arī no pastāvīgās judikatūras, Komisijai ir plaša rīcības brīvība attiecībā uz naudas sodu aprēķina metodi. Šajā aprēķina metodē, kas ir aprakstīta Pamatnostādnēs soda naudas [naudas sodu] noteikšanai, piemērojot Regulas Nr. 17 15. panta 2. punktu un EOTK līguma 65. panta 5. punktu (OV 1998, C 9, 3. lpp.), ir iekļauti dažādi elastības elementi, kas Komisijai ļauj izmantot tai piešķirto rīcības

brīvību atbilstoši Regulas Nr. 17 15. panta 2. punkta noteikumiem (šajā sakarā skat. 2006. gada 29. jūnija spriedumu lietā C-308/04 P *SGL Carbon*/Komisija, Krājums, I-5977. lpp., 46. un 47. punkts, kā arī 2007. gada 25. janvāra spriedumu lietā C-407/04 P *Dalmine*/Komisija, Krājums, I-829. lpp., 133. punkts).

113 Šajā sakarā Tiesai ir jāpārbauda, vai Pirmās instances tiesa ir pareizi novērtējusi šo Komisijas īstenoto rīcības brīvību (iepriekš minētie spriedumi lietā *SGL Carbon*/Komisija, 48. punkts, un lietā *Dalmine*/Komisija, 134. punkts).

114 Jāpiebilst, ka, nosakot naudas soda apmēru, ir atļauts ņemt vērā gan uzņēmuma apgrozījuma kopējo apjomu, kas — lai arī aptuveni un nepilnīgi — norāda tā lielumu un ekonomisko varu, gan arī preču, kas ir pārkāpuma priekšmets, pārdošanas apgrozījuma apjomu, kas norāda uzņēmuma lielumu. No tā izriet, ka ne vienam, ne otram no šiem apgrozījuma apjomiem nav jāpiešķir nesamērīga nozīme salīdzinājumā ar citiem vērtējamajiem faktiem, tādējādi pienācīgā naudas soda apmēru nevar noteikt ar vienkāršu aprēķinu, kas balstīts uz apgrozījuma kopējo apjomu. Runa it īpaši ir par gadījumiem, kad attiecīgās preces veido ļoti nelielu daļu no šī apgrozījuma (skat. iepriekš minēto spriedumu apvienotajās lietās *Musique Diffusion française* u.c./Komisija, 121. punkts; 1983. gada 9. novembra spriedumu lietā 322/81 *Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin*/Komisija, *Recueil*, 3461. lpp., 111. punkts, un 2005. gada 28. jūnija spriedumu apvienotajās lietās C-189/02 P, C-202/02 P, no C-205/02 P līdz C-208/02 P un C-213/02 P *Dansk Rørindustri* u.c./Komisija, Krājums, I-5425. lpp., 243. punkts).

115 Šajā lietā nešķiet, ka Pirmās instances tiesa būtu pieļāvusi kļūdu tiesību piemērošanā, noraidot *Koehler* izvirzīto argumentu par tā kopējā apgrozījuma ņemšanu vērā.

116 Kā Pirmās instances tiesa pamatoti konstatējusi pārsūdzētā sprieduma 476. punktā, Komisija apstrīdētajā lēmumā nošķīra attiecīgos uzņēmumus atkarībā no to nozīmes

šajā tirgū, par pamatu ņemot atšķirīgo apgrozījumu no preču pārdošanas Eiropas Ekonomikas zonā. Šāda metode ir paredzēta, lai novērstu, ka naudas sodi tiek noteikti ar vienkāršu aprēķinu, kas balstīts uz katra uzņēmuma kopējo apgrozījumu, un ka tādējādi tiek radīta nevienlīdzīga attieksme.

117 Tātad Komisija nav pārkāpusi savu rīcības brīvību un Pirmās instances tiesa nav pārkāpusi vienlīdzīgas attieksmes principu.

118 Runājot par *Koehler* argumentiem pret pārsūdzētā sprieduma 477. un 478. punktu, pietiek konstatēt, ka runa ir par iebildumiem, kuri ir vērsti pret pakārtotiem pamatiem, un ka tādēļ tie ir jānoraida.

119 Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru Tiesa principā noraida šādus iebildumus, jo nesvarīgu pamatu apstrīdēšana nevar būt pamats pārsūdzētā sprieduma atcelšanai (šajā sakarā skat. 1996. gada 25. marta rīkojumu lietā C-137/95 P *SPO* u.c./Komisija, *Recueil*, I-1611. lpp., 47. punkts; 1997. gada 16. septembra spriedumu lietā C-362/95 P *Blackspur DIY* u.c./Padome un Komisija, *Recueil*, I-4775. lpp., 23. punkts, kā arī 2007. gada 25. janvāra spriedumu apvienotajās lietās C-403/04 P un C-405/04 P *Sumitomo Metal Industries* un *Nippon Steel*/Komisija, Krājums, I-729. lpp., 106. punkts).

120 Tātad šī *Koehler* pirmā izvirzītā pamata daļa ir jāatzīst par nepamatotu.

Par *Koehler* un *Divipa* izvirzītā pamata daļu, kas attiecas uz samērīguma principu

121 *Koehler* būtībā apgalvo, ka, ņemot vērā tā ģimenes uzņēmuma struktūru, kas netiek kotēts biržā, Komisijas veiktais naudas soda, kas tam tika piemērots, aprēķins ir pretrunā samērīguma principam.

122 Tostarp Komisija atbild, ka tā atbilstoši savai pastāvīgai praksei ņem vērā atbilstošo katra uzņēmuma nozīmi ar pārkāpumu skartajā tirgū un vēlāk atbilstoši izlīdzina šādi noteikto sākotnējo naudas soda apmēru atkarībā no dažādo uzņēmumu lieluma un kopējiem līdzekļiem, un ka tā ir aplūkojusi jautājumu par to, vai sākotnēji noteiktais naudas soda apmērs būtu jākoriģē tā nepieciešamās preventīvās ietekmes dēļ.

123 *Divipa* arī apgalvo, ka Pirmās instances tiesa esot pārkāpusi samērīguma principu, jo tā nav nedz ņēmusi vērā tā ekonomisko situāciju, nedz arī to, ka tas neražo paškopējošo papīru atšķirībā no citiem attiecīgajiem uzņēmumiem. Faktiskais vērā ņemamais apgrozījums naudas sodu aprēķinam ir summa, kas veidojas no starpības starp pārveidotā paškopējošā papīra pārdošanu gala klientiem un tā iepirkumu no ražotājiem.

124 Komisija atbild, ka arguments par samērīguma principu ir nepieņemams, jo šis uzņēmums Pirmās instances tiesā nav norādījis *Divipa* ekonomisko situāciju, kā arī to, kas bija jāņem vērā naudas sodu aprēķinā. Arguments saistībā ar uzņēmuma īpašību arī nav pieņemams, jo *Divipa* neapstrīd pārsūdzētā sprieduma attiecīgos punktus. Katrā ziņā no judikatūras izriet, ka Komisijai nav pienākuma, nosakot naudas soda summu, ņemt vērā uzņēmuma finansiālo stāvokli.

125 Šajā sakarā jāatgādina, ka apelācijas tiesvedībā Tiesas veiktās kontroles mērķis ir, pirmkārt, pārbaudīt, kādā mērā Pirmās instances tiesa atbilstoši tiesību aktiem ir ņēmusi vērā visus būtiskos faktorus, lai novērtētu konkrētas rīcības smagumu, ņemot vērā EKL 81. pantu un Regulas Nr. 17 15. pantu, un, otrkārt, pārbaudīt, vai Pirmās instances tiesa saskaņā ar tiesību aktiem ir ņēmusi vērā visus argumentus, ko ir izteicis apelācijas sūdzības iesniedzējs un kas ir vērsti uz naudas soda atcelšanu vai samazināšanu (it īpaši skat. 1998. gada 17. decembra spriedumu lietā C-185/95 P *Baustahlgewebe*/Komisija, *Recueil*, I-8417. lpp., 128. punkts; 2004. gada 29. aprīļa sprieduma lietā C-359/01 P *British Sugar*, *Recueil*, I-4933. lpp., 47. punkts, kā arī iepriekš minēto spriedumu apvienotajās lietās *Dansk Rørindustri* u.c./Komisija, 244. punkts).

126 Šķiet, ka lietās, kuras ir iesniegtas Pirmās instances tiesā, tā pareizi ir ņēmusi vērā visus būtiskos faktorus, lai novērtētu *Koehler*, kā arī *Divipa* rīcības smagumu, un ka tā ir juridiski pienācīgi atbildējusi uz šo uzņēmumu argumentiem.

127 Runājot par *Koehler*, tā kā naudas soda noteikšana nevar būt vienkārša aprēķina, kas ir balstīts uz kopējo apgrozījumu, rezultāts, kā tas jau tika atgādināts šī sprieduma 114. punktā, Pirmās instances tiesa varēja pamatoti konstatēt pārsūdzētā sprieduma 494. punktā, ka procentuālā rādītāja salīdzināšana, kas atspoguļo Komisijas uzliktos naudas sodus atkarībā no attiecīgo uzņēmumu kopējā apgrozījuma, nebija pietiekama, lai pierādītu nesamērīgo šis uzņēmumam uzliktā naudas soda raksturu. Tāpat nav acīmredzams, ka Pirmās instances tiesa, kā norādījis ģenerāladvokāts savu secinājumu 277. punktā, nebūtu ņēmusi vērā starp *Koehler* un citiem sodītajiem uzņēmumiem pastāvošās strukturālās un finansiālās atšķirības.

128 Runājot par *Divipa*, Pirmās instances tiesa pareizi ir ņēmusi vērā šī uzņēmuma dalību dažādu aizliegtu vienošanos ietvaros un šajā sakarā nevar tikt pierādīts, ka samērīguma princips būtu pārkāpts. Jāpiebilst, ka šī uzņēmuma arguments, ka nav ņemta vērā tā finansiālā spēja, nav pieņemams, jo tas pirmo reizi tiek norādīts Tiesā (šajā sakarā skat. 2006. gada 21. septembra spriedumu lietā C-167/04 P *JCB Service*/Komisija, Krājums, I-8935. lpp., 114. punkts un tajā minētā judikatūra).

129 *Koehler* un *Divipa* norādīto pamatu daļas par samērīguma principu ir jāatzīst par nepamatotām, kā arī attiecībā uz *Divipa* — par daļēji nepieņemamām.

130 Turklāt *Divipa* apgalvo, ka attiecībā uz pārkāpuma kvalifikāciju Pirmās instances tiesa arī ir pārkāpusi samērīguma principu, jo, pirmkārt, šis uzņēmums nav piedalījies Eiropas mēroga aizliegtās vienošanās ietvaros, kas nozīmē, ka pārkāpumu nevar kvalificēt kā ļoti smagu, un ka, otrkārt, tas nav piedalījies visās sanāksmēs par Spānijas tirgu, tā dalībai aizliegtās vienošanās ietvaros ilgstot mazāk nekā gadu.

131 Šajā sakarā Komisija atbild, ka šis arguments nav pamatots, jo aizliegtā vienošanās — arī tad, ja tā ir tikai valsts mērogā, — tiek uzskatīta par ļoti smagu un ka naudas soda sākumsumma drīzāk ir mērena par šāda veida pārkāpumu. Turklāt pārkāpuma ilgumam nav nekāda sakara ar tā smagumu.

132 Šajā sakarā ir jānorāda, ka Pirmās instances tiesa ir apstiprinājusi Komisijas pieņemtos kritērijus naudas sodu aprēķinam, un nešķiet, ka tā būtu pieļāvusi jebkādu tiesību piemērošanas kļūdu šajā sakarā; Komisija izmantoja savu rīcības brīvību atbilstoši šī sprieduma 112. punktā minētajām pamatnostādnēm un atbilstoši 112. punktā definētajam.

133 Tātad *Divipa* norādītā trešā pamata daļa par pārkāpuma kvalifikāciju ir jāatzīst par nepamatotu.

Par *Divipa* norādītā trešā pamata daļu par pienākumu norādīt pamatojumu

134 *Divipa* apgalvo, ka pārsūdzētā sprieduma 629. punktā Pirmās instances tiesa ir pārkāpusi pienākumu norādīt pamatojumu, jo tā nosprieda šādi:

"[..][Tikai apstāklis], [ka *Divipa*] nolīgumus nevarēja ievērot pilnā apjomā, ja tā izrādītos, nav pietiekams, lai Komisijai obligāti būtu jāatzīst atbildību mīkstinošu apstākļu esamība. [*Divipa*] ar lielākā vai mazākā mērā neatkarīgu tirgus politiku varēja mēģināt aizliegto vienošanos izmantot savā labā [..]."

135 *Divipa* uzskata, ka šie divi 629. punkta teikumi nav pietiekams pamatojums. Lai gan tas esot norādījis pierādījumus savam lūgumam piemērot atbildību mīkstinošus apstākļus, Pirmās instances tiesa neesot pierādījusi, ka *Divipa* būtu guvis kādu priekšrocību, kas tādējādi esot tai ļāvis noraidīt šādu lūgumu.

136 Komisija it īpaši atbild, ka šis arguments ir neefektīvs, jo pārsūdzētā sprieduma 629. punkta apstrīdētie teikumi tikai atkārto faktus, uz kuriem pamatojās Pirmās instances tiesa. Turklāt tikai ar to vien, ka *Divipa* vajadzības gadījumā aizliegtās vienošanās ietvaros noslēgtos nolīgumus neievēroja pilnā apjomā, nav pietiekami, lai Komisijai obligāti būtu jāatzīst atbildību mīkstinošu apstākļu esamība. Pirmās instances tiesa apstrīdētajā punktā tikai esot atkārtojusi pamatojumu, kuru Kopienas tiesas ir daudzas reizes izmantojušas.

137 Šajā sakarā, kā norādījis ģenerāladvokāts savu secinājumu 287. un 288. punktā, pārsūdzētā sprieduma 629. punkta teikumi, kurus *Divipa* apstrīd, ir tikai pakārtots pamatojums un nav pretrunā pārējam pamatojumam, uz kuru Pirmās instances tiesa balstījās, lai pamatotu atbildību mīkstinošu apstākļu nepiemērošanu šim uzņēmumam.

138 Tādējādi *Divipa* norādītā trešā pamata daļa par pienākumu norādīt pamatojumu ir jāatzīst par nepamatotu.

139 No iepriekš minētajiem apsvērumiem izriet, ka *Kohler* un *Divipa* pamati par naudas sodu noteikšanu un apmēru ir jānoraida.

Par "Divipa" ceturto norādīto pamatu — tiesību uz lietas taisnīgu izskatīšanu pārkāpumu, ņemot vērā procesa Pirmās instances tiesā ilgumu

Lietas dalībnieku argumenti

140 *Divipa* apgalvo, ka konkurences jomā uz administratīvo un tiesas procesu attiecas tiesības uz pārkāpuma procedūras saprātīgu termiņu. Šīs tiesības esot tikušas pārkāptas, jo procesa ilgums Pirmās instances tiesā no prasības iesniegšanas 2002. gada 18. aprīlī līdz pārsūdzētā sprieduma pasludināšanai 2007. gada 26. aprīlī esot bijis pieci gadi.

141 Komisija atbild, ka termiņa saprātīgais raksturs ir jānovērtē, ņemot vērā katras lietas īpašos apstākļus, it īpaši tiesvedības nozīmi, lietas sarežģītību, kā arī prasītāja un kompetento iestāžu rīcību.

142 Attiecībā uz procesu Pirmās instances tiesā tā uzsver, ka apstrīdēto lēmumu apstrīdēja desmit uzņēmumi, izmantojot četras tiesvedības valodas, ka vairāki fakti tika noliegti un ka bija jānovērtē paziņojumu un dokumentu, kas attiecās uz prasītājiem pirmajā instancē, pierādījuma spēks, lai konstatētu to patiesumu, ka to norādītie pamati bija

līdzīgi, bet arī atšķirās, ka tie bija par jautājumiem pēc būtības un par procesuāliem jautājumiem, kā arī par naudas soda apmēru. Tātad procesa ilgums neesot pārmērīgs. Katrā ziņā Komisija uzskata, ka tāda procesuālā pārkāpuma dēļ kā tas, par ko celts iebildums, pat ja pieņemtu, ka tas tiktu konstatēts, nevarētu atcelt pārsūdzēto spriedumu pilnībā.

Tiesas vērtējums

143 Jāatgādina, ka Kopienu tiesību vispārējs princips, ka ikvienam ir tiesības uz lietas taisnīgu izskatīšanu, kas noteikts atbilstoši ECPK 6. panta 1. punktam, un it īpaši tiesības uz lietas izskatīšanu saprātīgā termiņā, ir spēkā arī saistībā ar prasību tiesā par Komisijas lēmumu, ar kuru uzņēmumam ir uzlikti naudas sodi par konkurences tiesību pārkāpumu (iepriekš minētais spriedums lietā *Baustahlgewebe*/Komisija, 20. un 21. punkts; 2002. gada 15. oktobra spriedums apvienotajās lietās C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, no C-250/99 P līdz C-252/99 P un C-254/99 P *Limburgse Vinyl Maatschappij* u.c./Komisija, *Recueil*, I-8375. lpp., 179. punkts; 2003. gada 2. oktobra spriedums lietā C-194/99 P *Thyssen Stahl*/Komisija, *Recueil*, I-10821. lpp., 154. punkts, kā arī iepriekš minētais spriedums apvienotajās lietās *Sumitomo Metal Industries* un *Nippon Steel*/Komisija, 115. punkts).

144 Lietas izskatīšanas saprātīgais termiņš tiek izvērtēts, ņemot vērā katras atsevišķas lietas apstākļus, it īpaši ņemot vērā tiesvedības nozīmi ieinteresētajām personām, lietas sarežģītību, kā arī prasītāja un kompetento iestāžu rīcību (iepriekš minētie spriedumi lietā *Baustahlgewebe*/Komisija, 29. punkts, un lietā *Thyssen Stahl*/Komisija, 155. punkts, kā arī apvienotajās lietās *Sumitomo Metal Industries* un *Nippon Steel*/Komisija, 116. punkts).

145 Šajā sakarā Tiesa ir precizējusi, ka šo kritēriju uzskaitījums nav izsmeļošs un ka lietas izskatīšanas saprātīgā termiņa izvērtēšanai nav vajadzīga sistemātiska lietas apstākļu pārbaude attiecībā uz katru no kritērijiem, ja procesa ilgums šķiet attaisnojams attiecībā uz vienu no tiem. Tā ir iespējams atsaukties uz lietas sarežģītību, lai attaisnotu pirmajā

brīdī šķietami pārmērīgu termiņu (iepriekš minētie spriedumi apvienotajās lietās *Limburgse Vinyl Maatschappij* u.c./Komisija, 188. punkts, un lietā *Thyssen Stahl*/Komisija, 156. punkts, kā arī apvienotajās lietās *Sumitomo Metal Industries* un *Nippon Steel*/Komisija, 117. punkts).

146 Šajā lietā process Pirmās instances tiesā ilga piecus gadus, sākot no prasības pieteikumu iesniegšanas laikposmā no 2002. gada 11. līdz 18. aprīlim, kad tika iesniegti deviņu uzņēmumu prasības pieteikumi, līdz 2007. gada 26. aprīlim — pārsūdzētā sprieduma pasludināšanai.

147 Šāds procesa ilgums ir jāpārbauda, ņemot vērā visus lietas apstākļus. Kā norādījis ģenerāladvokāts savu secinājumu 145.–148. punktā, šādu ilgumu varētu pamatot, ņemot vērā lietas sarežģītību un to, ka gandrīz visi faktiskie apstākļi, ar kuriem bija pamatots apstrīdētais lēmums, tika apstrīdēti pirmajā instancē un tie bija jāpārbauda. Turklāt deviņi uzņēmumi iesniedza prasību pret apstrīdēto lēmumu četrās dažādās tiesvedības valodās un viena dalībvalsts — šajā gadījumā Beļģijas Karaliste — lūdza atļauju iestāties lietā. Pēc šo prasību apvienošanas pārsūdzētais spriedums tika pasludināts deviņās lietās.

148 Šie dažādie apstākļi noteica, ka deviņas prasības ir jāizskata paralēli, un procesa ilgumu var viegli izskaidrot ar detalizētu lietas materiālu izmeklēšanu, ko veica Pirmās instances tiesa, un ar valodas normām, kuras ir noteiktas šai tiesai piemērojamajā reglamentā.

149 Ņemot vērā visus iepriekš minētos faktus, jākonstatē, ka process Pirmās instances tiesā nav pārsniedzis prasības par saprātīga termiņa ievērošanu.

150 No šī sprieduma 49.–149. punkta izriet, ka nevar apstiprināt nevienu no *Kohler* un *Divipa* izvirzītajiem pamatiem to apelācijas sūdzību pamatojumam un ka tādējādi tie ir jānoraida.

Par tiesāšanās izdevumiem

151 Reglamenta 122. panta pirmajā daļā ir paredzēts, ka, ja apelācija nav pamatota vai ja tā ir pamatota un Tiesa lietā taisa galīgo spriedumu, Tiesa lemj par tiesāšanās izdevumiem. Atbilstoši Reglamenta 69. panta 2. punktam, kas piemērojams apelācijas tiesvedībā, pamatojoties uz Reglamenta 118. pantu, lietas dalībniekam, kuram spriedums ir nelabvēlīgs, piespriež atlīdzināt tiesāšanās izdevumus, ja to ir prasījis lietas dalībnieks, kuram spriedums ir labvēlīgs.

152 Komisijai spriedums ir nelabvēlīgs attiecībā uz *Bolloré*, kas ir lūdzis piespriest Komisijai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus, iesniegto apelācijas sūdzību. Līdz ar to Komisijai jāpiespriež atlīdzināt tiesāšanās izdevumus gan Pirmās instances tiesā, gan apelācijā saistībā ar šo uzņēmumu.

153 Tā kā *Koehler* un *Divipa* spriedums ir nelabvēlīgs un Komisija ir lūgusi tiem piespriest atlīdzināt tiesāšanās izdevumus, tiem jāpiespriež atlīdzināt tiesāšanās izdevumus šajā instancē saistībā ar to attiecīgajām prasībām.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (trešā palāta) nospriež:

1) atcelt Eiropas Kopienu Pirmās instances tiesas 2007. gada 26. aprīļa spriedumu apvienotajās lietās T-109/02, T-118/02, T-122/02, T-125/02, T-126/02, T-128/02, T-129/02, T-132/02 un T-136/02 *Bolloré* u.c./Komisija tiktāl, ciktāl tas attiecas uz *Bolloré SA*;

2) atcelt Komisijas 2001. gada 20. decembra Lēmumu 2004/337/EK par EK līguma 81. panta un EEZ līguma 53. panta piemērošanas procedūru (Lieta COMP/E 1/36.212 — Paškopējošais papīrs) tiktāl, ciktāl tas attiecas uz *Bolloré SA*;

3) noraidīt apelācijas sūdzības, ko iesnieguši *Papierfabrik August Koehler AG* un *Distribuidora Vizcaína de Papeles SL*;

4) Eiropas Kopienu Komisijai atlīdzina tiesāšanās izdevumus gan pirmajā instancē, gan apelācijā lietā C-327/07 P;

5) *Papierfabrik August Koehler AG* un *Distribuidora Vizcaína de Papeles SL* atlīdzina attiecīgos tiesāšanās izdevumus lietās C-322/07 P un C-338/07 P.

[Paraksti]